

Силабус курсу

Вибіркова дисципліна мовного спрямування: Семасіологія

Освітній ступінь – бакалавр

Галузь знань: 01 Освіта

Спеціальність: 014.01 Середня освіта (Українська мова і література)

Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Українська мова і література)»

Кількість кредитів – 2

Рік підготовки, семестр – 4 рік, 1 семестр

Компонент освітньої програми: вибіркова

Дні занять: вівторок, 11.05-14.05, ауд. 133

Консультації: середа 14.05, ауд. 143

Мова викладання: українська

Керівник курсу

к. філолог. н., доц. Олена Петрівна Штонь

Контактна
інформація

shtonolena@gmail.com; 0352-43-58-65 (деканат)

Опис дисципліни

Вибіркова дисципліна мовного спрямування «Семасіологія» покликана поглибити і розширити знання про природу і структуру лексичного значення, синтагматичні й парадигматичні відношення в лексиці, семантичну типологію і семантичні універсалії, сформувати вміння застосовувати різні методики аналізу лексичного складу мови, удосконалити мовнокомунікативну компетентність філолога:

- сформувати здатність до усвідомлення структури філологічної науки та її теоретичних основ; володіння ключовими поняттями мовознавства та літературознавства, теоріями і методами філологічного аналізу, особливостями розвитку філологічної думки у певну історичну епоху та у сучасному контексті розвитку гуманітаристики. Здатність здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний (залежно від обраної спеціалізації) аналіз текстів різних стилів і жанрів;
- поглибити здатність аналізувати лінгвістичні явища з погляду фундаментальних філологічних принципів і знань, а також на основі відповідних загальнонаукових методів. Знання природи і сутності мови, походження й закономірностей розвитку мов, особливостей структури мови, класифікації мов світу, шляхів і методів вивчення мовного матеріалу. Знання системи сучасної української літературної мови, еволюції її граматичної будови;
- розвинути здатність аналізувати діалектні та соціальні різновиди мов, що вивчаються, описувати соціолінгвальну ситуацію. Досконале володіння українською мовою в її літературній формі, розуміння діалектного різноманіття української національної мови, вміння використовувати засоби мови відповідно до специфіки комунікативної

ситуації та контексту. Здатність аналізувати просторові та соціальні різновиди мови, засади мовної політики;

- удосконалити здатність застосовувати в професійній діяльності нормативні засоби мови в усному та писемному мовленні з урахуванням змістового наповнення, соціально-демографічних особливостей співрозмовника, специфіки ситуації спілкування та контексту.

Зміст дисципліни «Семасіологія» розроблено на основі відповідних положень щодо підготовки фахівців освітньої сфери, норм та традицій вищої освіти, а також профілю освітньо-професійної програми.

Навчальний контент

	Теми	Результати навчання
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 «ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ СЕМАСІОЛОГІЇ. СИНТАГМАТИЧНІ Й ПАРАДИГМАТИЧНІ ВІДНОШЕННЯ В ЛЕКСИЦІ»		
1	Тема 1. Семасіологія як лінгвістична дисципліна.	Знати: історію зарубіжної й вітчизняної семасіології, предмет і завдання дисципліни, методи і прийоми дослідження; її структуру, зв'язок з іншими науками. Вміти: ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати. Розуміти основні проблеми філології та підходи до їх розв'язання із застосуванням доцільних інноваційних методів. Знати й розуміти систему мови, загальні властивості літератури як мистецтва слова, історію мов і літератур, що вивчаються, і вміти застосовувати ці знання у професійній діяльності. Характеризувати діалектні та соціальні різновиди мов, що вивчаються, описувати соціолінгвальну ситуацію. Знати норми літературної мови та вміти їх застосовувати у практичній діяльності. Аналізувати мовні одиниці, визначати їхню взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють. Інтерпретувати твори української та зарубіжної художньої літератури й усної народної творчості, визначати їхню специфіку й місце в літературному процесі. Здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний аналіз текстів різних стилів і жанрів. Знання основних бібліографічних покажчиків і

		пошукових систем, володіння прийомами бібліографічного опису різних джерел; сучасними методами і прийомами обробки інформації в галузі професійної діяльності. Мати навички участі в наукових та / або прикладних дослідженнях у галузі філології.
2	Тема 2. Лексичне значення. Його природа і структура.	Знати: природу і структуру лексичного значення. Вміти: застосовувати метод компонентного аналізу лексичного складу мови.
3	Тема 3. Типи лексичних значень.	Знати: типологію значень. Вміти: застосовувати метод компонентного аналізу лексичного складу мови для визначення типів значень; здійснювати вибір методів, форм і засобів навчання, спрямованих на розвиток здібностей учнів. Діагностувати, прогнозувати, забезпечувати ефективність та корегування освітнього процесу для досягнення програмних результатів навчання і допомоги здобувачам освіти в реалізації індивідуальних освітніх траєкторій.
4	Тема 4. Смислова структура слова і методи її вивчення. Компонентний аналіз.	Знати: смислову структуру слова і методи її вивчення, Вміти: застосовувати методику компонентного аналізу; добирати систему завдань для контролю і корекції знань учнів. Організовувати процес свого навчання й самоосвіти.
5	Тема 5. Види семантичних зв'язків між значеннями багатозначного слова. Причини семантичних змін.	Знати: види семантичних зв'язків між значеннями багатозначного слова, причини семантичних змін. Вміти: виявляти види семантичних зв'язків між значеннями багатозначного слова, використовувати різні методи зіставного, діяхронічного та типологічного вивчення лексики – структурні, психолінгвістичні, квантативні, порівняльно-історичний метод, методи когнітивної лінгвістики тощо.
6	Тема 6. Синтагматичні й парадигматичні відношення в лексиці. Лексична сполучуваність. Контекст.	Знати: синтагматичні й парадигматичні відношення в лексиці, особливості лексичної сполучуваності, види контексту. Вміти: застосовувати в професійній діяльності нормативні засоби мови в усному та писемному мовленні з

	урахуванням змістового наповнення.
--	------------------------------------

Формування програмних компетентностей

Індекс в матриці ОП	Програмні компетентності
ЗК 03	Комунікативна. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово; здатність до ефективного комунікування, готовність до співпраці з колегами, вміння працювати в колективі; навички публічного мовлення, здатність ясно та виразно висловлюватися в процесі комунікації; здатність аналізувати зміст думки та її структуру в процесі спілкування та адекватно на неї реагувати; здатність спілкуватися іноземною мовою.
ЗК 05	Самоосвітня. Здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями.
ЗК 07	Соціальна. Здатність бути відповідальним, ініціативним, активним, мати динамічні знання, відкритість до світу, вміння працювати в команді; вміння розподіляти функції в колективній роботі.
ЗК 08	Науково-дослідницька. Здатність виконувати навчальнодослідні завдання; володіння науководослідними методами відповідного фахового спрямування. Критична обізнаність та інтелектуальна чесність.
ФК 01	Філологічна. Усвідомлення структури філологічної науки та її теоретичних основ; володіння ключовими поняттями мовознавства та літературознавства, теоріями і методами філологічного аналізу, особливостями розвитку філологічної думки у певну історичну епоху та у сучасному контексті розвитку гуманітаристики. Здатність здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний (залежно від обраної спеціалізації) аналіз текстів різних стилів і жанрів.
ФК 02	Лінгвістична. Здатність аналізувати лінгвістичні явища з погляду фундаментальних філологічних принципів і знань, а також на основі відповідних загальнонаукових методів. Знання природи і сутності мови, походження й закономірностей розвитку мов, особливостей структури мови, класифікації мов світу, шляхів і методів вивчення мовного матеріалу. Знання системи сучасної української літературної мови, еволюції її граматичної будови.
ФК 04	Лінгвальна. Здатність аналізувати діалектні та соціальні різновиди мов, що вивчаються, описувати соціолінгвальну ситуацію. Досконале володіння українською мовою в її літературній формі, розуміння діалектного різноманіття української національної мови, вміння використовувати засоби мови відповідно до специфіки комунікативної ситуації та контексту. Здатність аналізувати просторові та соціальні

	різновиди мови, засади мовної політики.
ФК 05	Комунікативна професійноорієнтована. Здатність застосовувати в професійній діяльності нормативні засоби мови в усному та писемному мовленні з урахуванням змістового наповнення, соціально-демографічних особливостей співрозмовника, специфіки ситуації спілкування та контексту.
Програмні результати навчання	
ПРН 1	Дослідницький. Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати. Розуміти основні проблеми філології та підходити до їх розв'язання із застосуванням доцільних інноваційних методів. Знати й розуміти систему мови, загальні властивості літератури як мистецтва слова, історію мов і літератур, що вивчаються, і вміти застосовувати ці знання у професійній діяльності. Характеризувати діалектні та соціальні різновиди мов, що вивчаються, описувати соціолінгвальну ситуацію. Знати норми літературної мови та вміти їх застосовувати у практичній діяльності. Аналізувати мовні одиниці, визначати їхню взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють. Інтерпретувати твори української та зарубіжної художньої літератури й усної народної творчості, визначати їхню специфіку й місце в літературному процесі. Здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний аналіз текстів різних стилів і жанрів. Знання основних бібліографічних показників і пошукових систем, володіння прийомами бібліографічного опису різних джерел; сучасними методами і прийомами обробки інформації в галузі професійної діяльності. Мати навички участі в наукових та / або прикладних дослідженнях у галузі філології.
ПРН 2	Комунікативний професійноорієнтований. Застосовувати в професійній діяльності нормативні засоби мови в усному та писемному мовленні з урахуванням змістового наповнення.
ПРН 6	Організаційний. Здатність здійснювати вибір методів, форм і засобів навчання. Спрямованих на розвиток здібностей учнів. Діагностувати, прогнозувати, забезпечувати ефективність та корегування освітнього процесу для досягнення програмних результатів навчання і допомоги здобувачам освіти в реалізації індивідуальних освітніх траєкторій.
ПРН 10	Контрольний. Здатність підбирати систему завдань для контролю і корекції знань учнів. Організовувати процес свого

Літературні джерела

Основні

1. Апресян Ю. Д. Лексическая семантика. Синонимические средства языка. Москва: Наука, 1974. 367 с.
2. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка. Москва: Изд – во ли – ры на иностр. языках, 1959. 352 с.
3. Арутюнова Н. Д. Номинация, референция, значение. Языковая номинация (общие вопросы). Москва: Наука, 1977. С. 188-206.
4. Арутюнова Н. Д. К проблеме функциональных типов лексического значения. Аспекты семантических исследований. Москва: Наука, 1980. С. 156-249.
5. Аспекты семантических исследований. Москва: Наука, 1980. 358 с.
6. Бондарко А. В. Грамматическое значение и смысл. – Ленинград: Наука, 1978. 175 с.
7. Бородина А. М., Гак В. Г. К типологии и методике историко-семантических исследований (на материале лексики французского языка). Ленинград: Наука, 1979. 232 с.
8. Васильев Л. М. Современная лингвистическая семантика: учебное пособие для студентов, обучающихся по специальности русский язык и литература. Москва: Высшая школа, 1990. 76 с.
9. Виноградов В. В. Основные типы лексических значений слова. *Вопросы языкознания*. 1953. № 5. С.3-29.
10. Виноградов В. В. Русский язык. Грамматическое учение о слове. 3-е изд. Москва: Высшая школа, 1986. 614 с.
11. Гинсбург Р. С. Значение слова и методика компонентного анализа. Иностранные языки в школе. 1978. № 5. С. 21-26.
12. Говердовский В. И. Коннотемная структура слова. Харьков: Вища шк., 1991. 95 с.
13. Звегинцев В. А. Семасиология. Москва: МГУ, 1957. 321 с.
14. Звегинцев В. А. Теоретическая и прикладная лингвистика. Москва: Просвещение, 1968. 336 с.
15. Ёжакевич Г. П. Зіставно-типологічний аспект вивчення лексики східнослов'янських мов. *Мовознавство*. 1979. № 2. С. 3-13.
16. Колшанский В. Г. Контекстная семантика. Москва: Наука, 1980. 149 с.
17. Кочерган М. П. Лексична сполучуваність і синонімія. *Мовознавство*. 1978. № 6. С.57-68.
18. Кочерган М. П. Слово і контекст (Лексична сполучуваність і значення слова). Львів: Вища шк., 1980. 183 с.
19. Кубрякова Е. С. Типы языковых значений. Семантика производного слова. Москва: Наука, 1984. 200 с.
20. Кубрякова Е. С. Актуальные проблемы современной семантики. Москва: Наука, 1981, 200 с.
21. Левицкий В. В. Квантативные методы в лингвистике. Черновцы: Рута, 2004. 190 с.
22. Левицкий В. В., Стернин И. А. Экспериментальные методы в семасиологии. Воронеж: ВГУ, 1989. 192 с.
23. Левицкий В. В. Семасиология. Винница: НОВА КНИГА, 2006. 512 с.

24. Левицький В. В. Сучасне розуміння структури лексичного значення. *Мовознавство*. 1982. № 5. С. 12-18.
25. Никитин М. В. Основы лингвистической теории значения. М. В. Никитин. Москва: Высш. шк., 1983. 166 с.
26. Принципы и методы семантических исследований. Москва: Наука, 1976. 379 с.
27. Соколовская Ж. П. Система в лексической семантике (Анализ семантической структуры слова). Київ: Вища шк., 1979. 189 с.
28. Степанова Г. В., Шрамм А. Н. Введение в семасиологию русского языка: учебное пособие. Калининград, 1980. 71 с.
29. Стернин И. А. Проблемы анализа структуры значения слова. Воронеж: ВГУ, 1979. 156 с.
30. Стернин И. А. Лексическое значение слова в речи. Воронеж: ВГУ, 1985. 171 с.
31. Телия В. Н. Вторичная номинация и её виды. Языковая номинация (Виды наименований). Москва: Наука, 1977. С. 129- 221.
32. Телия В. Н. Коннотативный аспект семантики номинативных единиц. Москва: Наука, 1986. 144 с.
33. Уфимцева А. А. Слово в лексико-семантической системе языка. Москва: Наука, 1968. 272 с.
34. Уфимцева А. А. Типы словесных знаков. Москва: Наука, 1974. 206 с.
35. Шмелёв Д. Н. Проблемы семантического анализа лексики (на материале русского языка). Москва: Наука, 1973. 280 с.

Додаткові

36. Апресян Ю. Д. Идеи и методы современной структурной лингвистики. Москва: Просвещение, 1966. 302 с.
37. Апресян Ю. Д. Проблема синонима. *Вопросы языкознания*. 1957. №6. С. 84-88.
38. Бережан С. Г. Семантическая эквивалентность лексических единиц. Кишинёв: Штиинца, 1973. 372 с.
39. Виноградов В. В. Об омонимии и смежных явлениях. *Вопросы языкознания*. 1960. № 5. С.3-17.
40. Гінка Б. І. До питання про об'єктивне розмежування значень багатозначного слова. *Мовознавство*. 1982. № 4. С. 68-72.
41. Кияк Т. Р. Мотивированность лексических единиц (количественные и качественные характеристики). Львов: Вища шк., 1988. 162 с.
42. Перебийніс В. І. Статистичні методи для лінгвістів. Вінниця: Нова книга, 2002. 172 с.
43. Тараненко О. О. Полісемічний паралелізм і явище семантичної аналогії. Київ: Наукова думка, 1980. 115 с.
44. Шрамм А. Н. Очерки по семантике качественных прилагательных. Ленинград. :Изд – во ЛГУ, 1979. 134 с.
45. Штонь О. Полісемія відносних прикметників української мови: структурно-функціональний аспект: монографія. Beau Bassin: LAMBERT Academic Publishing, 2018. 259 с.
46. Штонь О. Топологічна структура багатозначних відносних прикметників. *Мовознавство*. 1997. Вип. 1. С.70-71.
47. Яворська Т. А. Лексична валентність слова і проблема синонімії. *Вісник Київського ун – ту. Серія іноз. Філології*. 1972. С. 22-25.

Інтернет-джерела

48. Форум Словник. ua. URL: <http://www.madslinger.com.mova.pravopys-2007>
49. Український лінгвістичний портал «Словники України он-лайн». URL: <http://www.ulif.org.ua>
50. Лінгвістичний портал MOVA. Info. URL: <http://www.mova.info>
51. Словник. ua. URL: <http://www.slovnyk.net>
52. Словник української мови в 11-ти томах (СУМ-11). URL: http://ukrlit.org/slovnyk/slovnyk_ukrainskoi_movy_v_11_tomakh

Політика оцінювання

- **Політика щодо дедлайнів та перескладання:** Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності балів). Перескладання модулів відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).
- **Політика щодо академічної доброчесності:** Списування під час контрольних робіт заборонено (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволено використовувати лише під час он-лайн тестування та підготовки практичних завдань у процесі заняття.
- **Політика щодо відвідування:** Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, працевлаштування, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

Оцінювання

Остаточна оцінка за курс розраховується так:

Види оцінювання	% від остаточної оцінки
Модуль 1 (теми 1-6) усне опитування, практичні завдання, тести.	60
Виголошення доповіді із проблематики дисципліни.	10
Підсумковий контроль (залік) – Дослідження структури лексичного значення, синтагматичних і парадигматичних відношень у лексиці із застосуванням різних методик вивчення лексичного складу мови.	30

До Силабусу підготовлено матеріали навчально-методичного комплексу:

- 1) Навчальний контент (тексти лекцій);
- 2) Тематика та зміст практичних занять;
- 3) Завдання для самостійної роботи;

- 4) Завдання для поточного оцінювання;
- 5) Завдання для підсумкового контролю (варіанти модульної контрольної роботи);
- 6) Зразки виконання завдань;
- 7) Електронне навчання в системі MODLE.